

Pravda a jsoucna

Předpokladem řeckého (a pak obecně evropského) pojetí pravdy je chápání jsoucího jako vyšší instance, než je sama pravda. Pravda se musí řídit tím (musí se spravovat tím, musí „pravdit“ respektováním toho), co „jest“.

Charakteristickým nedostatkem tohoto pojetí je především závažné podcenění časovosti všeho, co „jest“, tj. časovosti každého jsoucího, tj. jsoucna. Jsoucno (tj. skutečné, „pravé“ jsoucno) nikdy jako celek není „jsoucí“, nýbrž vždycky také „nejsoucí“, protože není „celé najednou teď“, ale je děním, které má svůj počátek, průběh a konec. V žádném okamžiku svého dění není „tu“ vcelku a v úplnosti, nýbrž vždycky (snad kromě těch nejelementárnějších, tzv. primordiálních jsoucen=událostí) k němu jakožto jsoucímu přináleží něco nejsoucího (ať již uplynulého nebo ještě nenastalého). Precizní podobu dal tomuto scestnému omylu Parmenidés, když trval na tom, že jsoucí jest a nejsoucí vůbec není, že jsoucí nelze odtrhnout od jsoucího, a že tedy vskutku (doopravdy) jsoucí nikdy nebylo a nikdy nebude, protože „jest nyní, najednou celé, souvislé, jedno“. Jsoucí proto veskrze jest, nejsoucí naproti tomu veskrze není. Sám Parmenidés nepochybně není zdrojem, strůjcem tohoto fatálního omylu, ale vyjádřil tak radikálním způsobem něco, co dobře odpovídalo řeckému filosofickému (tj. tehdy vědeckému) myšlení, a to již od prvních počátků pojmovosti. Jedním z důsledků této pro řecké myslitele velmi atraktivní, ba sugestivní, avšak mylné myšlenky bylo pojetí pravdy jako závislé na jsoucím, ba jako řídící se tím, co jest. Když po náležitě korektuře pojmem „jsoucí“ jako „dějící se“, otevře se nám cesta, která pro řecký typ myšlení byla nejen neschůdná, ale uzavřená a skrytá. Pravdu je pak třeba vidět ve vztahu nejenom k tomu, co bylo a jest, ale také k tomu, co ještě nebylo a není. A právě touto cestou se ubíralo myšlení starohebrejské, které prostřednictvím křesťanské recepce po víc než dvě tisíciletí jako pomalu pracující enzym ovlivňovalo, nahlodávalo a proměňovalo onu mylnou řeckou tradici, která dnes už právě v tomto ohledu přestala fungovat a stále víc se rozkládá a propadá do pouhých předsudečných reliktvů. Pravda, která se vztahuje k tomu, co „ještě nenastalo“, nemůže být nadále chápána jako závislá na „ještě nejsoucím“, nýbrž spíše jako norma, a to norma nejen toho, co „přijítí má“, ale také toho, co už je tady a dokonce co už pominulo.

(Písek, 981116-1.)